

કબરનો અગ્રાબ (યાતના)

મુસલમાન એ વાત પર ઈમાન રાખે છે કે તેને મૃત્યુ પછી આ દુનિયાથી આભિરત તરફ પ્રયાણ કરવાનું છે. તે કબરની એ સ્થિતિ પર પણ ઈમાન રાખે છે, જેની રસૂલ ﷺ એ જાણકારી આપી છે કે કબરમાં પરીક્ષા થશે, બે ફરિશતાઓ કબરવાળાને પ્રશ્નો કરશે. તેના રબ વિશે, તેના દીન વિશે અને તેના નબી વિશે તેને પૂછશે. જો તે ઈમાનવાળો હશે તો કહેશે કે મારો રબ અલ્લાહ છે, મારો દીન ઈસ્લામ છે અને મુહમ્મદ (ﷺ) મારા નબી છે. તેનાથી વિપરીત જે ઈમાનવાળો નહીં હોય, બલ્કે તે સંદેહ કરવાવાળો હશે, તો દરેક પ્રશ્નના જવાબમાં કહેશે કે હું નથી જાણતો, મેં તો લોકોને આવું-આવું કહેતા સાંભળ્યા હતા, તો મેં પણ કહી દીધું, તેને માર પડશે અને યાતના આપવામાં આવશે. હજરત કતાદા رض થી રિવાયત છે કે રસૂલ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرٍ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، وَإِنَّهُ لَيْسُ مُعْرِفًا بِقُرْبَةِ نَعَالِيهِمْ، أَتَاهُ مَلْكَانِ فَيُقْعِدُهُنَّا، فَيُقُولُ لَأَنِّي
مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ، فَيُقُولُ: أَشْهُدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ،
فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَقْعِدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعِدًا مِنَ الْجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا»

અનુવાદ : “બંદાને જ્યારે કબરમાં મૂકી દેવામાં આવે છે અને લોકો પાછા જવા લાગે છે, તો એ જ વખતે જ્યારે કે તે લોકોના પગલાનો અવાજ સાંભળી રહ્યો હોય છે, બે ફરિશતાઓ આવે છે અને મૃતકને ઉઠાવીને બેસાડી દે છે અને તેને પ્રશ્નો પૂછે છે કે આ વ્યક્તિ (મુહમ્મદ ﷺ) વિશે તમે શું કહો છો ? મૃતક જો મોમિન હોય છે, તો તે જવાબ આપે છે કે હું સાક્ષી આપું હું કે આ અલ્લાહના બંદા અને તેના રસૂલ (ઈશદૂત) છે. તેને કહેવામાં આવે છે કે જહનમાં તમારું ઢેકાણું જુઓ, જેને બદલીને અલ્લાહે જગતમાં આ જગ્યા પ્રદાન કરી છે અને તેને જગત અને જહનમનું દર્શય બતાવવામાં આવશે.” હજરત કતાદા رض ફરમાવે છે કે અમને બતાવવામાં આવ્યું કે તેની કબર વિશાળ કરી દેવામાં આવે છે. પછી તેઓ હજરત અનસ رض ની રિવાયતનો બાકીના ભાગનું વાર્ણન કરતાં કહે છે :

«وَأَمَّا الْمُنَافِقُ وَالْكَافِرُ فَيُقَالُ لَهُ بِمَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيُقُولُ: لَا أَدْرِي كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ،
فَيُقَالُ: لَا دَرِيْتَ وَلَا تَلَيْتَ، وَيُضْرِبُ بِمَطَارِقٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيْخُ صَيْخَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ
الثَّقَلَيْنِ» (البخاري)

અનુવાદ : “અને જો મૃતક મુનાફિક અથવા કાફિર (અધમી, ઈન્કાર કરવાવાળો) છે, તો આ પ્રશ્નના જવાબમાં કહેશે કે મને નથી ખબર, અલબત્ત લોકો જે કહેતા હતા એ જ હું પણ કહેતો હતો. તેને કહેવામાં આવશે : શું તેં તેના પર વિચાર ન કર્યો ? અને શું તેં કુર્અનનો અભ્યાસ નથી કર્યો ? પછી હથોડાથી તેને મારવામાં આવશે અને તે એવી ચીસો પાડશે કે તેના આસપાસના અન્ય સર્જનો પણ સાંભળશે, સિવાય મનુષ્યો અને જશો.” (બુખારી)

મુસલમાન તેના પર પણ વિશ્વાસ રાખે છે કે કબરની પરીક્ષામાં અલ્લાહ ત્રાલા જ તેને મક્કમ રાખે છે, કેમ કે દુનિયામાં તે અલ્લાહ ત્રાલાના આદેશોના પાલનમાં મક્કમતા દાખવે છે. હજરત બર્રા બિન અઝબ رَبِّكُمْ ની રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ એ ફરમાવ્યું :

"**إِنَّمَا يُبَيِّنُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقُوْلِ الثَّابِتِ**" [ابراهيم: 27] "قَالَ" بَنَرَكْتُ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، فَيَقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللَّهُ، وَنَبِيٌّي مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ" : **يُبَيِّنُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقُوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا، وَفِي الْآخِرَةِ**" [ابراهيم: 27]" مسلم.

કુઅર્ન-મજ્જુદની સૂર: ઈશ્વાહીમ, આ. ૨૭) કબરની યાતના વિશે છે કે જ્યારે કબરવાળાને પૂછવામાં આવશે કે તારો રબ કોણ છે ? તો તે કહેશે કે મારો રબ અલ્લાહ છે અને મુહમ્મદ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ મારા નબી છે. સૂર: ઈશ્વાહીમની આ. ૨૭ {**إِنَّمَا يُبَيِّنُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقُوْلِ الثَّابِتِ**} અર્થાત્ અલ્લાહ ત્રાલા મોભિનોને 'કૌલે સાબિત' થી દુનિયા અને આભિરતમાં મક્કમ રાખશે – થી આ જ તાત્પર્ય છે. મુસલમાન રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ના એ કથન પર પણ ઈમાન રાખે છે કે મરનાર વ્યક્તિ કબરમાં ક્યામત સુધી કાં તો જમતની ને'મતોમાં અથવા જહનમની તકલીફોમાં રહે છે. કુઅર્નમાં પણ મૃત્યુ પણી અઝબનો ઉલ્લેખ આ આયતમાં કરવામાં આવ્યો છે :

وَلَوْ تَرَى إِذ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بِاسْطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوهُ أَنفُسَكُمْ لِيَوْمٍ مُّبَحَّرُونَ عَذَابَ الْأَلْهُؤُنِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ عِيرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنِ الْإِيمَانِ تَسْتَكْدِرُونَ ﴿٩٣﴾ الأنعام:

અનુવાદ : ‘‘અને જો તમે એ વખતે જુઓ, જ્યારે કે આ અત્યાચારી લોકો મૃત્યુની કઠિનાઈઓમાં હશે અને ફરિશ્તાઓ પોતાના હાથ આગળ કરી રહ્યા હશે કે હા, હવે પોતાના પ્રાણ કાઢોઈ આજે તમને અપમાનિત કરનારી સજ્જ આપવામાં આવશે એ કારણે કે તમે અલ્લાહ વિશે જૂઠી વાતો બનાવતા હતા અને તમે અલ્લાહ ત્રાલાની આયતો સામે અહંકાર કરતા હતા.’’ (સૂર: અન્ઝામ, આ. ૮૩)

હજરત ઈબન્ અબ્બાસ رَبِّكُمْ આ આયતની સમજૂતીમાં ફરમાવે છે કે આવું મૃત્યુ સમયે થશે. ‘બસત’નો અર્થ મારવાનો છે. ફરિશ્તાઓ ચહેરા અને પીઠ પર મારશે.

આ જ પ્રમાણે કબરના અઝબ વિશે એ હદ્દીસ પણ છે, જેની રિવાયત હજરત જેદ બિન સાબિત એ કરી છે. આપ ફરમાવે છે :

بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاطِلَنِي الْحَجَارِ، عَلَى بَعْلَةٍ لَهُ وَنَحْنُ مَعَهُ، إِذْ حَادَتْ بِهِ فَكَادَتْ تُثْقِيَهُ، وَإِذَا أَفْبَرَ سِتَّةً أَوْ خَمْسَةً أَوْ أَرْبَعَةً - قَالَ: بَكَدًا كَانَ يَقُولُ الْجُرَيْرِيُّ - فَقَالَ: «مَنْ يَعْرُفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْأَقْبَرِ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ: فَمَتَّى مَاتَ هُوَ لَاءِ؟» قَالَ: مَاتُوا فِي الإِشْرَاكِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ ثُبَّتَتْ فِي قُبُورِهِمَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافُنُوا،

لَدَعْوَتُ اللَّهَ أَنْ يُسْمِعُكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعْتُمْ نَفْسَهُ «ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوْجْهِهِ، قَالَ :«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ» قَالُوا :تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، قَالَ :«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ» قَالُوا :تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، قَالَ :«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ الْفِتْنَةِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ» قَالُوا :تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ الْفِتْنَةِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، قَالَ :«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ» قَالُوا :تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ (مسلم).

અનુવાદ : “રસૂલુલ્હા હિન્દુ બનુ નજારના એક બગીચામાં પોતાના ખચ્ચર પર સવાર હતા, અમે લોકો પણ આપની સાથે હતા, કે અચાનક ખચ્ચર એક તરફ ઝુકી ગયું. લાગતું હતું કે તે આપ હિન્દુ ને નીચે પાડી દેશે. તાં ચાર-પાંચ કે છ કબરો હતી. આપ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું કે આ કબરવાળાઓને કોણ જાણે છે ? એક વ્યક્તિએ કહ્યું – હું. આપ હિન્દુ એ પૂછ્યું : તેનું મૃત્યુ ક્યારે થયું ? તેણે કહ્યું કે બધા કુઝની સ્થિતિમાં મર્યાદા છે. આપ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું : તેમના પર અજાબ થઈ રહ્યો છે. જો તમે તમારા મૃત્યુને દર્શનાવતા નહીં અને તમારા ડરી જવાની આશંકા ન હોત તો હું અલ્લાહ તુઅલાને દુઆ કરતો કે આ મદદાઓને જે અજાબ આપવામાં આવી રહ્યો છે, જેને હું સાંભળી રહ્યો છું, તે તમે પણ સાંભળી લેતા. પછી આપ હિન્દુ અમારા તરફ ફર્યા અને ફરમાવ્યું : આગના અજાબથી અલ્લાહનું શરણ માંગો. અમે કહ્યું કે અમે આગના અજાબથી અલ્લાહ તુઅલાનું શરણ માંગીએ છીએ. આપ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું : કબરના અજાબથી અલ્લાહ તુઅલાનું શરણ માંગો. અમે કહ્યું કે અમે કબરના અજાબથી અલ્લાહનું શરણ માંગીએ છીએ. આપ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું : ખુલ્લા અને છુપા દરેક પ્રકારના ફિલાઓ (ઉપદ્રવો)થી અલ્લાહનું શરણ માંગો. અમે કહ્યું કે અમે ખુલ્લા અને છુપા દરેક પ્રકારના ફિલાઓથી અલ્લાહનું શરણ માંગીએ છીએ. આપ હિન્દુ એ ફરમાવ્યું : દજજાલના ફિલાથી અલ્લાહનું શરણ માંગો. અમે કહ્યું કે અમે દજજાલના ફિલાથી અલ્લાહનું શરણ માંગીએ છીએ.” (મુસ્લિમ)

હજરત ઈજ્જે અભ્યાસ હિન્દુ ની રિવાયત છે કે રસૂલુલ્હા હિન્દુ એ બે કબરોની પાસેથી પસાર થયા, તો ફરમાવ્યું કે આ બંને પર અજાબ થઈ રહ્યો છે, જો આ અજાબ કોઈ મોટા મામલામાં નથી થઈ રહ્યો. એક ચાડી ખાતો ફરતો હતો અને બીજો પોતાનું પેશાબ (મૂત્ર)થી બચતો નહોતો. (મુસ્લિમ) રસૂલુલ્હા હિન્દુ એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّ أَحَدُكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعُدَهُ بِالْغَدَاءِ وَالْعَشَّيِ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، يَقُولُ :هَذَا مَقْعُدُكَ، حَتَّىٰ يَبْعَثَنَا اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (منافق عليه).

અનુવાદ : “તમારામાંથી જ્યારે કોઈ મૃત્યુ પામે છે, તો તેને સવાર-સાંજ તેનું ટેકાણું બતાવવામાં આવે છે; જો તે જન્મતવાળો છે તો જન્મત અને જો તે જહન્મમવાળો છે તો જહન્મમ. તેને કહેવામાં આવે છે કે કયામત સુધી જ્યારે તમને ફરી જીવંત કરવામાં આવશે, આ જ તમારું ટેકાણું છે.” (મુતાફિક અલયાહી)

મોમિન અને કાફિર (અધર્મી, ઈન્કાર કરનાર)ની સ્થિતિ કબરમાંથી જ બિમ-બિમ થઈ જશે. મોમિન બંદો કયામત સુધી ને'મતો (બક્ષિસો, કૃપાઓ)માં રહેશે અને કાફિર કયામત સુધી અજાબમાં ગ્રસ્ત રહેશે. મોમિનની ઈચ્છા હશે કે કયામત જલ્દી આવી જાય, જેથી તેને જન્મતની શાશ્વત ને'મતો પ્રામ થાય, અને કાફિર જહન્મમના

અજાબના ડરથી ઈચ્છશે કે ક્યામત ક્યારેય ન આવે. કબરના અજાબથી બચવા માટે નેકી કમાવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. અલ્લાહથી ડરીને જીવન વીતાવવું જોઈએ અને સદ્ગાર્યોથી પોતાના જીવનને વધારેમાં વધારે સુશોભિત કરવાનો તનતોડ પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

—●—